

EDUCAȚIA RELIGIOASĂ ȘI ÎMPĂRĂȚIA LUI DUMNEZEU

GHEORGHE ȘANTA

Abstract:

The Kingdom of God is the expression of God's will concerning creation, the central theme and the main purpose of the preaching and life of our Savior Jesus Christ. Therefore, when an educational activity aims immediately to strengthening people in the Christian faith, the ultimate goal of such an education is the promotion of the Kingdom of God through Jesus Christ.

Undoubtedly, preaching Christ as Lord and Savior automatically implies the preaching of the Kingdom of God. Both themes must be constantly in our sermons as well as in religious education.

The Church belongs to the new eon of the Kingdom of Messiah, which in relation to this world is the kingdom of the coming age. That is why it is not from this world; but yet the Church exists in the world in this eon. In Christ, the Kingdom entered this world and exists in it through the Church. From the perspective of this world, it is something of the future; in God it is eternal and present as well as the future.

Spiritual education in its kerygmatic or educational form is an ecclesial reality, on the one hand it can not be understood without the Church, and on the other hand the Church can not be built and can not be conceived without spiritual education. Between spiritual education and the Church there is a relationship of reciprocity and complementarity. The kingdom of God is expecting from us constant transformation, metanoia. That inner transformation must change us externally to God through our neighbor.

Keywords: *education, spiritual, Church, preaching, Christian educators, the kingdom of God.*

Întâlnirea cu Dumnezeu produce o ruptură în existența umană, revelându-i sau făcându-i mai clar decât înainte lumea în înțeles spiritual, sfințenia, libertatea, pe scurt, existența ca o creație divină sau lumea sanctifi-

cată de prezența lui Dumnezeu. Problema fundamentală a condiției umane constă în modul cum reușește să-și echilibreze starea de neliniște, cum descoperă sensul vieții și al lucrurilor într-o altă formă de expresie. Experiența religioasă - viața în Hristos - deschide un orizont valoric deosebit, ea nu este o speculație, ci o mergere directă la existența reală a lui Dumnezeu. Intrarea în interiorul acestui orizont valoric înseamnă depășirea de sine a individualității naturale, golirea de independența individuală și restaurarea persoanei în deplinătatea ipostasului hristic.

Apreciem faptul că scopul nostru ca educatori creștini este de a conduce oamenii la Împărăția lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos. Dar am înțeles noi oare această misiune încredințată de El prin Biserica Lui ? Sfântul Simeon Noul Teolog se întreabă la rândul lui: cum poți să vorbești de Hristos dacă nu te-ai întâlnit cu El ? Iar profesorul Grigorie Cristescu menționează un aspect deosebit privitor la misiune: ca preot tânăr am dorit să schimb fața lumii, dar Dumnezeu mi-a arătat că mai întâi trebuie să mă schimb eu.

Dacă cercetăm scrierile veterotestamentare descoperim imaginea Împărăției lui Dumnezeu cu imaginea însăși a lui Dumnezeu și voia Lui în legătură cu oamenii și creația. Acest aspect este făcut cunoscut în lumina Noului legământ prin faptul că Iisus Hristos este Acela care propovăduiește Evanghelia, „Vestea cea Bună” a Împărăției Lui Dumnezeu. Iisus, pe care noi îl cunoaștem ca fiind Hristos Fiul Lui Dumnezeu S-a întrupat din Fecioara Maria, a propovăduit Evanghelia, vestind Împărăția lui Dumnezeu. Dincolo de aceste aspecte, fundamentală este jertfa Sa mântuitoare care a adus împăcarea cu Tatăl deschizând pentru noi porțile Împărăției cerurilor. Acesta a fost scopul venirii Sale pe pământ. Considerăm că acesta ar trebui să fie scopul mesajului acelor care vor învăța pe ceilalți în numele Lui.

Cu toate că Împărăția lui Dumnezeu privită ca temă centrală a Evangheliei creștine a suferit o neglijență după perioada Bisericii primare, ea a devenit centrală în teologia contemporană. Deși există o mare divergență de păreri printre teologii de azi în legătură cu semnificația Împărăției lui Dumnezeu, există totuși un consens general referitor la tema centrală a Evangheliilor adică „Împărăția lui Dumnezeu”, și la faptul că trăirea creștină trebuie să fie o reflecție a Împărăției lui Dumnezeu în lume. Educația religioasă-creștină are ca scop promovarea unei asemenea reflecții a Împărăției lui Dumnezeu în viața credincioșilor.

Pentru a putea pătrunde în taina Împărăției lui Dumnezeu considerăm că este absolut necesar a înțelege simbolismul ei cu ajutorul hermeneuticii învățământului teologic.

În sensul acesta vom încerca să răspundem la unele întrebări care se impun: Ce înseamnă pentru creștinismul de azi simbolistica Împărăției lui

Dumnezeu ? Care sunt implicațiile ei pentru modul în care noi facem educație oamenilor să urmeze asemenea cale ?

Împărăția lui Dumnezeu în Vechiul Testament

Simbolistica „Împărăției lui Dumnezeu” este adânc înrădăcinată în conștiința poporului evreu. Se pare a fi o antologie a tradițiilor evreiești, dar și o tradiție comună printre popoarele învecinate. Aceasta înseamnă o recunoaștere a suveranității lui Dumnezeu în calitate de creator al lumii, precum și nădejdea în Providența divină spre desăvârșire.

Pentru iudei Împărăția lui Dumnezeu nu este un teritoriu condus de cineva și nici un concept abstract. Mai precis este simbolul care se referă la activitatea concretă a lui Dumnezeu în istorie, prin care se stabilește suveranitatea Lui. Credința evocată în întreaga cultură iudaică este într-un Dumnezeu care a creat lumea și s-a îngrijit în mod activ de această lume. Pentru evrei, Dumnezeu este în suveranitatea Sa cel care dirijează lumea și istoria și-și dezvăluie voia Sa cu privire la toată creația. Timpul și istoria nu sunt concepte fără înțeles, secvențe de evenimente fără o direcție, ci sunt expresia voii lui Dumnezeu cu privire la creație, în mijlocul căreia Dumnezeu lucrează în mod real și constant. Autorii biblici adesea folosesc un limbaj poetic, un limbaj al imaginației pentru a descrie Împărăția, înțelegând-o ca pe o realitate concretă a ceea ce Dumnezeu face și va face în continuare. Prin puterea lui Dumnezeu, Împărăția a fost realizată și nu doar imaginată.

Ca un simbol pentru israeliți, Împărăția lui Dumnezeu accentuează veșnicia lui Dumnezeu și completa dominare a Sa, asupra creației: „Împărăți-va Domnul în veac și în veacul veacului” (Exod 15,18) sau: „Împărăția Ta este împărăția tuturor veacurilor și stăpânirea Ta din neam în neam” (Ps 144,13); asupra cerului: „Domnul este în locașul Său cel Sfânt, Domnul în cer își are tronul” (Ps 10,4); asupra pământului: „Domnul cel preainalt e înfricoșător, Împărat mare peste tot pământul” (Ps 46,2); asupra tuturor oamenilor: „Cine nu se va teme de Tine, Împărate al neamurilor ? Că Ție Ți se cuvine aceasta. Că nimeni nu-i asemenea Ție, între toți înțelepții neamurilor și în toate regatele lor... Domnul însă e Dumnezeu adevărat, Dumnezeul cel viu și Împăratul Cel veșnic; când El se mânie, pământul se clatină, neamurile nu-I pot suferi urgia” (Ier 10,7; 10); „Domnul în cer și-a pregătit tronul, iar împărăția Lui pe toți îi stăpânește” (Ps 102,19). Dar referirea psalmistului la tronul din ceruri nu înseamnă că Împărăția lui Dumnezeu este doar o realitate necunoscută. Noțiunea de împărăție pur transcendentă a lui Dumnezeu, limitată doar la un regat ceresc, a fost străină poporului lui Israel.

Pentru israeliți, Împărăția lui Dumnezeu este deja o realitate prin aceea că Dumnezeu este Acela care împărățește peste toate lucrurile și peste toți

oamenii. Și totuși desăvârșirea finală a Împărăției trebuie să vină. Este o promisiune și Dumnezeu o va respecta în numele poporului Său. Împărăția lui Dumnezeu nu este una autoritară a unui dumnezeu schimbător. Este o dovadă a grijii și încrederii lui Dumnezeu ce intervine în istorie pentru a transforma ordinea prezentă și pentru a aduce creația la desăvârșire și plinătate. La împlinirea voii lui Dumnezeu referitoare la creație, natura va fi transformată în întregime, iar frumusețea paradisiacă este reînnoită (vezi Is 35).

Dumnezeu își iubește poporul, El dorește dreptate și pace, desăvârșire și întregire, unitate și fericire, plinătate și plenitudine, bucurie și victorie, un sfârșit pentru suferința umană. Astfel profetul Isaia descrie aceasta în felul următor: „Ospăț va face Domnul Atotțiitorul pentru toate neamurile, pe muntele acesta vor bea veselie, vin vor bea cu mir se vor unge în muntele acesta...nimicește moartea pe vecie..., dar iarăși a luat Dumnezeu toată lacrima de pe tot pământul căci gura Domnului a grăit acestea” (Is 25,6-8).

Împărăția lui Dumnezeu este promisă ca și o realizare a nevoilor și dorințelor oamenilor, de fapt teme, ca, pacea și dreptatea sunt accentuate constant în Vechiul Testament. Dreptatea lui Dumnezeu va fi revelată și în final stabilită: „Cunoscută și-a făcut Domnul mântuirea, înaintea neamurilor și-a descoperit dreptatea” (Ps 97,2). Dumnezeu este Cel ce voiește dreptate pentru tot omul, pentru tot poporul. Împărăția lui Dumnezeu este așteptată, așa cum apare în Vechiul Testament, pentru a stabili legea și dreptatea în societatea umană. De aceea poporul evreu poate avea încredere în Dumnezeu, pentru că El este Domnul care:

„Face judecată pentru cei năpăstuiți.

Cel ce dă hrană celor flămânzi;

Domnul dezleagă pe cei ferecați în obezi,

Domnul îi ridică pe cei prăbușiți,

Domnul înțelepțește orbii,

Domnul îi iubește pe cei drepti,

Domnul îi păzește pe cei străini;

Pe orfan și pe văduvă îi va lua asupra Sa,

Iar calea păcătoșilor o va nimici.

Domnul va împărăți în veci,

Dumnezeul tău, Sioane în neam și în neam” (Ps. 145,7-10).

Imagina lui Dumnezeu pentru toată creația este aceea că, Împărăția lui Dumnezeu va veni ca o împărăție a păcii și a dreptății, a întregirii și a desăvârșirii, a fericirii și a libertății. Această Împărăție vine ca un dar din marea iubire a lui Dumnezeu, Dumnezeu este Cel care o va aduce. Dumnezeu este Cel care ne salvează.

Dar ce așteaptă această Împărăție ca răspuns de la oameni? Dumnezeu a intrat într-o comuniune cu Israel, Dumnezeu împărățește peste ei într-un

mod special: „Și le-a zis Ghedeon, eu nu voi domni peste voi, nici fiii mei nu vor domni peste voi, ci Domnul va domni asupra voastră” (Jud 8,23), iar tristețea lui Samuel este dublată de tristețea lui Dumnezeu - „Nu pe tine te-au lepădat, ci pe Mine M-au lepădat, pentru ca nu Eu să domnesc peste ei” (I Reg 8,7). Aceste alternanțe sunt des întâlnite în Vechiul Testament, ajungerea din vârful piramidei la o prăbușire totală. Dumnezeu așteaptă totuși de la poporul iudeu, ceea ce de fapt El voiește pentru ei, ascultare și iubire.

În teologia creștină contemporană, ne întâlnim adesea cu o temă frecvent dezbătută și anume: „Hristologia”, iar pentru lucrarea noastră această temă de interes este abordată din perspectiva „Împărăției lui Dumnezeu”. Tema centrală în propovăduirea și viața Mântuitorului Iisus Hristos a fost „Împărăția lui Dumnezeu”. O privire mai atentă asupra textului Evangheliilor sinoptice ne face să descoperim modul frecvent în care Iisus Hristos vorbește despre Împărăția lui Dumnezeu sau „Împărăția cerurilor”. Astfel găsim în Evanghelia după Marcu, prima apariție a Domnului: „După ce Ioan a fost întemnițat, Iisus a venit în Galileea, propovăduind Evanghelia Împărăției lui Dumnezeu și zicând: Plinitu-s-a vremea și Împărăția lui Dumnezeu s-a apropiat” (Mc 1,14-15). De la acea primă propovăduire, Împărăția a fost tema la care Iisus Hristos Domnul s-a referit în mod constant și a fost tema centrală a propovăduirii Lui, așa cum a folosit „parabola” ca formă literară caracteristică pentru ilustrarea mesajului evanghelic în termeni concreți. Astfel Mântuitorul a dus tradiția iudaică într-un punct unde nimeni nu a ajuns vreodată, pentru El „Împărăția lui Dumnezeu” înseamnă a face voia lui Dumnezeu având o relație de iubire și de ascultare față de El, iar creația adusă la înnoire și desăvârșire.

Continuitatea ei, este evidentă; în primul rând prin faptul că pentru Mântuitorul Iisus Hristos Împărăția lui Dumnezeu este o realitate dinamică și concretă, subliniind acțiunea de mântuire a lui Dumnezeu de-a lungul istoriei. Există totuși întrebări în sensul realizării Împărăției lui Dumnezeu dependente de împrejurări. Caracterul dinamic al expresiei evreiești pentru a desemna „Împărăția lui Dumnezeu” - este peste tot în Vechiul Testament, dar cum poate fi ea cunoscută prin fapte? Continuitatea ei evidentă se cunoaște în propovăduirea Domnului, de unde reiese veșnicia ei: Mt. 8,11 - „Și vă spun Eu vouă că mulți de la răsărit și de la apus vor veni și vor ședea la masă cu Avraam, cu Isaac și cu Iacob în Împărăția cerurilor”, precum și la Lc 13,29.

Un element important al prezenței Împărăției lui Dumnezeu se poate cunoaște din cuvintele Mântuitorului: „Dacă Eu îi scot pe demoni cu degetul lui Dumnezeu, iată că Împărăția lui Dumnezeu a ajuns la voi” (Lc 11,20). Prin aceste cuvinte se subliniază faptul că lucrarea lui satan și puterile răului sunt semne că Împărăția deja a sosit. Pe de altă parte El fără îndoială, ne arată că Împărăția va fi realizată în totalitate doar în viitor și învață pe

oameni cum să se roage pentru venirea ei (Mt 6,10 - „Vină Împărăția Ta...”) (Lc 11,2). Odată a fost întrebat de către farisei: „Când va veni Împărăția lui Dumnezeu ?” El a răspuns: „Împărăția lui Dumnezeu nu va veni în chip văzut, și nimeni nu va zice că este aici sau acolo. Împărăția lui Dumnezeu este deja înlăuntrul vostru” (Lc 17,20-21). Mântuitorul Iisus Hristos prin predica Sa precizează că Împărăția a venit deja definitiv și raportează aceasta la persoana Sa proprie, la lucrarea și misiunea Sa. El nu doar propovăduiește Împărăția, ci o leagă de persoana Sa proprie și de misiunea Sa. El arată că minunile ca și semne fizice și vizibile sunt semne ale Împărăției lui Dumnezeu. Când Sfântul Ioan Botezătorul în închisoare fiind își trimite ucenicii să-l întrebe: „ești tu Cel care trebuie să vină sau trebuie să așteptăm pe altul ?” Răspunzând Iisus Domnul le spune: „Mergeți înapoi și spuneți-i lui Ioan ce ați auzit și ce ați văzut: orbii își capătă vederea, șchiopii umblă, leproșii sunt curățiți, surzii aud, morții sunt înviați și săracii au primit vestea cea bună” (Mt 11,3-5). Iertarea păcatelor și scoaterea demonilor este un semn că puterea răului a fost zdrobită. Propovăduirea Împărăției lui Dumnezeu realizată de Mântuitorul nu este o simplă teorie ci o viață trăită în conformitate cu această propovăduire, adică fără de păcat: „Cine Mă vedește pe Mine de păcat ? (In 8,46).

Dimensiunea cea nouă a Împărăției lui Dumnezeu propovăduită de Domnul, complet diferită de cea propovăduită oamenilor înainte este „iubirea” legea supremă a Împărăției Sale.

Hristos este la începutul Împărăției, e prezent în ea până la sfârșitul veacurilor. E prezent activ în faza de instaurare a acestei Împărății și e prezent și în faza ei definitivă, la judecata din urmă.¹

Iată ce spune părintele Stăniloae în legătură cu Împărăția lui Dumnezeu sprijinindu-se pe referate pauline: „Această Împărăție s-a făgăduit de Hristos celor ce cred în Sfânta Treime, care din iubire și cu voința de a-i ridica la calitatea de fii ai Tatălui, a trimis pe Fiul Său să Se facă om, să Se răstignească pentru ei, să învie, să Se înalțe ca om și să șadă de-a dreapta Tatălui spre a-i atrage și pe ei la această înălțime. Prin aceasta se arată că ea este o Împărăție a iubirii întru Dumnezeu și noi înșine, nu a unui Dumnezeu dornic de stăpânire, sau a unor oameni care se întrec în a fi unul mai mare decât altul. Ea e Împărăția Treimii iubitoare, dat fiind că Fiul iubit și iubitor din veci al Tatălui ne-a ridicat și pe noi cei ce credem în El la vrednicia de împărați, dezlegați de orice robie a patimilor egoiste. Hristos ne-a ridicat prin Duhul Sfânt la libertatea desăvârșită față de poftă, de patimi acaparatoare și dornice de stăpânire, căci unde este Duhul care sfințește, acolo este libertatea (II Cor 3,17). În Împărăția aceasta toți vom fi împărați, deci liberi,

¹ Pr. dr. Haralambie Rovența, *Epistola I către Tesaloniceni a Sfântului Apostol Pavel*, introducere și comentariu, București, 1938, p. 55

odată ce vom fi fii ai Împăratului Tată și frați ai Împăratului Fiu, nestăpâniți de nici o patimă și deci nici unul de altul. Ea va fi o Împărăție adevărată, pentru că nici o patimă egoistă nu-i va dezbină, și va fi Împărăția iubirii și comunicării desăvârșite, care e în același timp o libertate desăvârșită. Cei ce se iubesc nu voiesc să se stăpânească unul pe altul și nici nu sunt siliți să se supună unul altuia. Și toți au cea mai mare bucurie să se dăruiască unii altora și să se îmbogățească spiritual reciproc, deci o fac în cea mai desăvârșită libertate. Împărăția aceea va fi unirea desăvârșită în libertate, în libertatea iubirii. Membrii ei se vor bucura de libertatea slavei fiilor lui Dumnezeu (Rom 8,21).²

Predica Domnului referitoare la dubla poruncă - să iubești pe Dumnezeu și să-ți iubești aproapele - a făcut ca această dimensiune a Legii să devină mult mai evidentă. În primul rând El insistă asupra faptului că nimeni nu poate să-L iubească pe Dumnezeu fără să-și iubească aproapele și în al doilea rând El anulează toate limitele cu privire la expresia „aproapele meu”. În tradiția iudaică „aproapele” este acela dintr-un neam cu iudeii. Mântuitorul extinde înțelesul cuvântului „aproapele” la toți oamenii, chiar și la dușmani. Iisus Hristos completează legea „Împărăției” făcând-o mai clară, afirmând că nu este iubirea lui Dumnezeu și iubirea aproapelui, ci iubirea lui Dumnezeu prin iubirea aproapelui, arătând sensul nelimitat al termenului „aproapele”.

După cum ne învață Domnul Iisus Hristos, și din întreaga Sa misiune reiese foarte clar ce implicații are „Împărăția lui Dumnezeu” pentru viața noastră, atât chemarea spre aceasta, cât și promisiunea desăvârșirii la sfârșitul veacurilor. Pocăiți-vă căci s-a apropiat Împărăția cerurilor și credeți în Evanghelie (Mc 1,15), sau adevărat, adevărat vă spun, cine ascultă cuvintele Mele și crede în Cel ce M-a trimis, are viață veșnică (In 5,25). Sfântul Apostol Pavel scoate în evidență necesitatea câștigării unui comportament duhovnicesc pentru a dobândi cele duhovnicești, aceasta îl face să repete în epistolele sale, cadrul spiritual în care trebuie să se desfășoare viața creștină. Spirituală este Împărăția lui Dumnezeu, deci: „fraților: carnea și sângele nu pot să moștenească Împărăția lui Dumnezeu, nici stricăciunea nu moștenește nestricăciunea” (I Cor 15,50). Apostolul este aici de o claritate covârșitoare: „carnea și sângele” sunt exprimări metaforice pentru păcatele săvârșite, reprezentând simbolic orientarea telurică și hedonistă a omului cufundat în iraționalitatea păcatului fărămător de duh și de transcendere.

Convergența, comuniunea între persoane și Rațiunea ipostatică a lui Dumnezeu, este izvorul care poate să ne aducă mântuirea din nonsensul egoismului sărac și sterp. Unde slăbește această comunicare prin experiență, transcendere, convergență, viața spirituală a omului slăbește și odată

² Pr. prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitate și comuniune în Liturgia ortodoxă*, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1986, p. 136.

cu aceasta și lipsa de sens și de bucurie. Acolo se instalează egoismul trist și neputincios de a trăi viața adevărată. Aceasta e moartea trăită sau trăirea tristă a lipsei de sens, se petrece aceasta pentru că omul nu mai comunică în mod real viața sa semenului, sau se închide comunicării ei din partea aceluia. Lipsa iubirii aduce singurătate și izolare apoi, neputință, iar peste propria ființă duhul mândriei, care disprețuiește pe celălalt. El nu mai vede taina semenului și a lumii, ci atât acela cât și lumea sunt văzute la suprafața lor, ca ultimele realități menite doar spre o exploatare asemenea obiectelor. Acolo omul e singur. El nu mai vede în sine decât trupul cu scurtele lui plăceri trecătoare.³

Anunțarea „Împărăției lui Dumnezeu” este un îndemn de a urma voia lui Dumnezeu, și de vreme ce voia lui Dumnezeu este de a iubi pe toți oamenii, aceasta ne cere transformarea noastră în „aproapele”, Împărăția lui Dumnezeu, o „metanoia” ce ne întărește în manifestarea noastră în credință, într-un mod de viață în conformitate cu venirea „Împărăției sale”.

Vestirea Împărăției de către Iisus Hristos este vestirea modelului de viață pe care trebuie să o trăim. Împărăția lui Dumnezeu este manifestarea dragostei lui Dumnezeu față de noi, noi aderăm la această împărăție, iubindu-l pe Dumnezeu prin aproapele. Astfel Domnul propovăduiește Împărăția lui Dumnezeu ca fiind un simbol al nădejdi dar și al supunerii. Nădejde, pentru că este promisiunea și asigurarea venirii mântuirii de la Dumnezeu, care se va împlini în final. Dar Dumnezeu cere și din partea noastră un răspuns la activitatea Sa. Este deci și o supunere, un apel la respectarea voii lui Dumnezeu, care în schimb ne cere transformarea noastră în „aproapele” pe care Dumnezeu voiește să-l iubim.

Împărăția ca simbol al speranței, dar și al supunerii, ne conduce în prezentarea noastră la o întrebare ce privește propovăduirea Împărăției lui Dumnezeu de către Domnul. Dacă Împărăția vine în deplinătatea sa prin harul și puterea lui Dumnezeu, care este aportul nostru în sensul venirii acesteia? Așa cum am notat mai înainte, această problemă este mult dezbătută în teologia contemporană și are relevanță pentru a înțelege scopul educației creștin-religioase. Nicăieri nu este consemnat faptul că Iisus a zis: „Duce-ți-vă și construiți împărăția!” ci El a zis: „Noi trebuie să căutăm Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui” (Mt 6,33), apoi să fim precum pământul cel bun care aduce roadă multă (Mt 13,4-23) sau, împărăția este precum o comoară neprețuită sau ca un mărgăritar foarte scump, lucruri ce sunt mult mai valoroase, în comparație cu celelalte lucruri (Mt 13,44-46). Cu alte cuvinte, Iisus Hristos Domnul ne vestește Împărăția ca un dar ce vine prin harul și puterea lui Dumnezeu, cerându-ne și nouă un răspuns la toate acestea, o reacție în conformitate cu Împărăția.

³ Idem, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1987, p. 35.

Dacă centralitatea temei Împărăției lui Dumnezeu este atât de evidentă în propovăduirea Mântuitorului, de ce atunci în educația creștin-religioasă nu se accentuează această realitate concretă prezentată. În special când este vorba de educația religioasă, acceptăm unanim sensul expresiei „Împărăția cerurilor” de la Matei, ca desemnând „Împărăția lui Dumnezeu”. Împărăția lui Dumnezeu este un dar, care vine prin harul lui Dumnezeu, iar harul vine la noi în prezentul nostru în realitatea noastră să ne dea posibilitatea să trăim și să facem Împărăția prezentă chiar și acum, având modele de trăire pe sfinții martiri și mărturisitori ai Evangheliei Lui Hristos, înaintașii noștri. Dumnezeu ne aduce Împărăția în istoria noastră, dar nu fără activitatea umană, ceea ce constituie această istorie. Împărăția vine la noi ca o responsabilitate și ca o promisiune. Ca și promisiune este nădejdea noastră, că binele va triumfa asupra răului și viața asupra morții. Dar Împărăția vine și ca o responsabilitate, cerându-ne implicare ca și mădulare ale trupului tainic a lui Hristos, Biserica. Acțiunea lui Dumnezeu de-a lungul istoriei și la sfârșitul ei sunt inseparabile, la fel cum timpul este unul. Iisus Hristos este același ieri azi și-n veci (Evr 13,8). Iminenta venire a Împărăției lui Dumnezeu înseamnă că prezentul nu este independent față de viitor, și mai mult viitorul are un drept imperativ asupra prezentului, conștientizând și avertizând omenirea cu privire la exclusivitatea căutării mai întâi a Împărăției lui Dumnezeu.

Implicațiile pastorale ale Împărăției, așa cum sunt înțelese de teologia contemporană ar putea fi schițate prin adunarea responsabilităților care trebuie asumate de noi ca și comunitate liturgică în Biserica lui Hristos, dar și ca membrii ai structurilor sociale.

Iisus Hristos și Împărăția lui Dumnezeu: implicații personale

Aceasta este vremea împlinirii. „Împărăția lui Dumnezeu este la îndemâna voastră! Pocăiți-vă și credeți în Evanghelie!” (Mc 1,15). Împărăția trebuie totdeauna să răsară din inimile membrilor ei. Fără o astfel de transformare ea nu poate fi întruchipată în realitățile sociale.

Necesitatea unei reale transformări duhovnicești și dorința neîncetată, după fericirea vieții veșnice, eliberarea de lanțurile trupului și ale poftelor păcătoase sunt redată de Sfântul Apostol Pavel în a doua Epistolă către Corinteni: „căci știm că dacă acest cort, locuința noastră pământească se va strica, avem zidire la Dumnezeu, casă nefăcută de mână, veșnică în ceruri. Căci de aceea și suspinăm, în acest trup, dorind să ne îmbrăcăm cu locuința noastră cea din cer, dacă totuși vom fi găsiți îmbrăcați, iar nu goi. Căci noi, cei ce suntem în cortul acesta, suspinăm îngreuiți, de vreme ce dorim să nu scoatem haina noastră, ci să ne îmbrăcăm cu cealaltă pe deasupra, ca

ceea ce este muritor să fie înghițit de viață. Iar cel ce ne-a făcut spre aceasta este Dumnezeu care ne-a dat nouă arvuna Duhului” (II Cor 5,1-5). Acest text paulin face o referire clară la superioritatea celor viitoare față de cele prezente. Însăși denumirea de cort arată nestatornicia și nimicnicia celor de aici. În opoziție cu denumirea de cort, apostolul prezintă corintenilor trăinicia și veșnicia Împărăției viitoare pe care o vor câștiga cei ce au urmat și vor urma calea desăvârșirii.⁴

Cuvintele Sfântului Apostol Pavel deschid noi orizonturi tuturor creștinilor din toate timpurile. Cunoașterea și apropierea de Dumnezeu prin transformarea întregii noastre ființe într-o creatură duhovnicească, până la contemplația încă în trup a luminii dumnezeiești așa cum au experimentat-o Părinții - este scopul din totdeauna a celor ce au urmat pe Hristos în viața lor pământească. Progresul acesta al spiritului, de la credință mărturisită prin iubire, la rațiunea sănătoasă, și de la aceasta la contemplare (în sens restrâns) și înțelepciune coincide în fond cu ordinea darurilor sau iluminărilor Duhului Sfânt. Sfinții Părinți folosesc pentru această cunoaștere atât termenul de logos - λογος (rațiune) cât și teoria - θεωρία (contemplație), făcând din rațiunile lucrurilor un obiect al contemplației; la ei, raportul între rațiune și contemplație nu e un raport de alternative ce se exclud, ci ele se întregesc, se condiționează, se hrănesc reciproc. Dumnezeu e dincolo de rațiunea discursivă, dar nu e lipsit de rațiune, ci El este Rațiunea supremă. Rațiunea din care pornesc rațiunile tuturor lucrurilor și rațiunea din sufletul nostru, deși e mai mult decât acestea și aceasta, mai mult decât putem cuprinde vreodată în concepte raționale. Dacă Dumnezeu e Rațiunea supremă, de ce n-ar fi prezentă în contemplația noastră și rațiunea, sau de ce rațiunea umană n-ar fi contemplație desfășurată, iar contemplația, rațiunea a ce s-a adunat în această desfășurare? Raționamentul uman e un mod temporal al contemplării lui Dumnezeu, pe când contemplația umană e o anticipare a vieții netemporale, o apropiere de Dumnezeu ca Persoană mai presus de orice explicitare.⁵

Această transformare este o constantă întoarcere către Dumnezeu, o constantă întoarcere către aproapele nostru.

Misiunea bisericii și transfigurarea ființei umane

Misiunea Bisericii poate fi înțeleasă doar în lumina Împărăției lui Dumnezeu venită prin Iisus Hristos. Biserica lui Hristos este comunitatea celor care îl mărturisesc pe Iisus Hristos ca Domn și Mântuitor, care măr-

⁴ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau explicarea Epistolei a II-a către Corinteni*, trad. de Arhireul Theodosie A. Ploieșteanu, București, 1910, p. 135.

⁵ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Morală Ortodoxă*, vol. III, Ed. IBMBOR, București, 1981, p. 181.

turisc credința în Sfânta Treime și recunosc Împărăția lui Dumnezeu așa cum este propovăduită de Iisus Hristos, anunțând prin cuvânt, sărbătorind în sfințenie și trăind în fapte Împărăția deja promisă.

Biserica are o misiune întreită care poate fi descrisă astfel: Kerygma, Koinonia și Diakonia.

Kerygma este misiunea de propovăduire prin cuvânt și sărbătorire în sfințenie a mesajului Evanghelic al întrupării lui Hristos prin care ne-a venit mântuirea.

Koinonia este misiunea Bisericii de a deveni o comunitate de comuniune autentică de înfrățire, o comunitate de credință, nădejde și iubire. Întruchiparea mesajului în Biserică face din ea un semn credibil al venirii Împărăției în mijlocul lumii.

Diakonia cheamă Biserica la misiunea slujirii aproapelui. Comunitatea trebuie să facă Împărăția lui Dumnezeu prezentă și să pregătească omenirea spre desăvârșire printr-o viață de dăruire și iubire pentru toată umanitatea privită ca o familie.

Biserica este un semn real al Împărăției lui Dumnezeu în mijlocul unor căutări umane, propovăduind valorile acestei Împărății.

Împărăția lui Dumnezeu este exprimarea voii lui Dumnezeu referitoare la creație, tema centrală și scopul principal al propovăduirii și vieții Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Prin urmare când o activitate educațională are ca scop imediat întărirea oamenilor în credința creștină, scopul ultim al unei asemenea educații este promovarea Împărăției lui Dumnezeu prin Iisus Hristos.

Dumnezeu așteaptă de la noi o transformare constantă, metanoia. Acea transformare interioară trebuie să ne schimbe în exterior față de Dumnezeu prin aproapele nostru. Această iubire cere în schimb ca noi să ne străduim să trăim valorile Împărăției lui Dumnezeu și să le propovăduim în mijlocul lumii, ceea ce presupune din partea noastră o luptă susținută împotriva răului cu armele luminii, credința, nădejdea, dragostea, iertarea, pacea, răbdarea, îngăduința.

Promisiunea Împărăției lui Dumnezeu prin Iisus Hristos este una a Răscumpărării omenirii și a universului.

Misiunea Bisericii ca, comunitate creștină prin Tainele sale îndeamnă credincioșii să se supună voii lui Dumnezeu în prezent, păstrând nădejdea desăvârșirii finale.

Roadele supunerii față de voia lui Dumnezeu cu privire la creație sunt o manifestare a Împărăției în mijlocul istoriei și roadele eforturilor noastre prezente vor rămâne în Împărăția lui Dumnezeu la finele istoriei. Trebuie să fim conștienți că noi suntem primitori ai harului lui Dumnezeu în Biserică ca Împărăție a lui Dumnezeu.

Pentru noi Împărăția lui Dumnezeu și Hristos Domnul Cel Înviat stau împreună în mijlocul propovăduirii noastre și a educației creștine. Fără îndoială faptul de a-l propovădui pe Hristos ca Domn și Mântuitor implică automat propovăduirea Împărăției lui Dumnezeu. Ambele teme trebuie să fie în mod constant în predicile noastre precum și în educația religioasă.

Omul este numit de literatura patristică înger al creației situându-se la îmbinarea dintre cele sensibile și cele inteligibile sau dintre cele de sus și cele de jos, el este și o ființă relațională după chipul persoanelor Treimii. Valoarea omului de fapt nu stă în complexitatea lui somatică și psihică, în vorbirea articulată sau în conștiința de sine psihologică, ci în faptul că a primit cinstea de a fi purtătorul chipului lui Dumnezeu, ca o pecete distinctă. Sfântul Apostol Pavel vorbește în acest sens de comoara din vasul de lut: „Avem comoara aceasta în vase de lut, ca să se învedereze că puterea covârșitoare este a lui Dumnezeu și nu de la noi (II Cor 4,7).

Caracterul excepțional al existenței umane pe pământ, duce în chip firesc, la ideea unei ființe morale perfecte, întrucât omul nu este perfect. Acest motiv major îl conduce spre cunoașterea planului din veșnicie al lui Dumnezeu, acela de a-i mântui pe oameni. Clement Alexandrinul susține: „Logosul a arătat adevărul întreg oamenilor, spre a dovedi înălțimea mântuirii.”⁶

Continuând ideea, el cheamă creștinii la aprofundarea personală, iluminatoare și transfiguratoare prin harul Duhului Sfânt la cunoașterea Logosului: „Am crezut că pot să vă chem la cel mai mare dintre bunuri, mântuirea, prin Hristos Domnul.”⁷

În capitolul al XI-lea a Protrepicului una dintre lucrările lui Clement Alexandrinul descifrăm o mișcătoare mărturisire de credință: „până acum am rătăcit în căutarea lui Dumnezeu, dar pentru că Tu Doamne mă luminezi, și-L găsesc pe Dumnezeu prin mijlocirea Ta, și-L primesc pe Tatăl de la Tine, mă fac împreună-moștenitor cu Tine, pentru că nu Te-ai rușinat de fratele tău.”⁸

Clement a trebuit să dărâme credințe greșite și să construiască o teologie din revelația Sfintei Scripturi, din învățătura și cultul Bisericii, din predica înaintașilor, din tradiția Bisericii și din elemente fundamentale ale filosofiei grecești. Clement subordonează toate căile care conduc la adevăr uneia singure și sigură: credința religioasă pe care o socotește o cale luminată de Logosul divin. Acest Logos a condus, de la început omenirea,

⁶ Clement d'Alexandrie, *Protrepique*, trad. Claude Monodésert, coll. „Sources chretiennes”, Edition du Cerf, Paris, 1961, cap. XI, pp. 181-184.

⁷ Idem, *Pedagogul*, în *Scrieri*, partea întâi, (col. P. S. B. 4), trad. de Pr. Dr. Dumitru Fecioru, Ed. IBMBOR, București, 1982, p. 79.

⁸ Idem, *Le Protrepique*, pp. 181-182.

prin revelația iudaică și prin filosofia greacă, spre adevărul divin. Ambele s-au întâlnit în Hristos întrupat, în Dumnezeu care S-a făcut om. Clement Alexandrinul ajunge la convingerea că nu ideea de Dumnezeu poate să fie operantă în viața creștinilor, ci numai Omul - Dumnezeu Cel care ne învață prin viața Lui cum să trăim.

După Clement credința și rațiunea sunt însușiri naturale ale sufletului din care concepem binele.

Școala catehetică alexandrină, restaurând valoarea divină a originii noastre, ca faptură creată direct de Dumnezeu, susține că noi toți avem dreptul la înțelepciune și implicit la mântuire. Logosul a coborât pentru mântuirea tuturor, nu numai a elitelor. Criteriul spiritual al valorilor religioase era virtutea morală a asemănării cu Dumnezeu, cu Hristos la îndemâna tuturor.

Lucrarea „Pedagogul” îl înfățișează pe Iisus Hristos celor botezați ca un adevărat dascăl care îi învață pe creștini, precum un pedagog pe un copil, care sunt datoriile elementare ale vieții și comportamentul creștin. Doresc să prezint câteva aspecte esențiale ale acestei capodopere pedagogice-teologice ca repere atât pentru pedagogia generală pe de-o parte cât și pentru educația teologică pe de altă parte:

- emoția contactului cu cea dintâi operă teologică sistematică, creația unui dascăl de geniu;
- sentimentul acut al prezenței sale și participarea noastră totală la celebrele lui prelegeri în formă de colocvii strălucitoare sau cu structură dialogală în manieră socratică;
- prelegerile au caracteristicile unor peisaje, în care didascalul ne revelează gândirea sa bogată simfonică, multicoloră, încărcată cu toate valorile alese din vasta grădină a spiritualității umane, a acestei cugetări nobile și frumoase, care a încercat să descifreze adevărul, frumosul, binele în folosul omului;
- expunerile sale nu au o structură logică abstractă, cu perioade greu de urmărit sau de asimilat, ci sunt mai mult o poezie în proză, o meditație, o rugăciune, în care caută să se lămurească pe sine, apoi își deschide larg aripile înălțându-l pe ascultător spre bolțile pure ale adevărului;
- ele sunt confesiuni patetice ale unei experiențe religioase proprii, ale unei căutări dramatice ale adevărului, ale unei lupte personale și lăuntrice, spre a se lepăda de erorile trecutului și a se converti sau a converti;
- au o forță cuceritoare proprie, prin sinceritatea și căldura ideilor, prin faptul că sunt autentice trăite de el, sunt efluvii de viață duhovnicească, viziuni profetice ale binelui și fericirii omului;
- ele sunt ca un potop de lumină care inundă gândirea și inima, spre a-l uni pe Dumnezeu cu oamenii, prin credință.

„Nu puteți să fiți mântuiți decât prin credința în Iisus Hristos.” Mântuirea nu poate fi cumpărată nici cu legendarul Pactol, fluviul de aur: „Nu deznădăjduiți, puteți dacă vreți, să câștigați mântuirea mai presus de orice preț cu o comoară proprie: iubirea și credința, credința vă va conduce spre unitatea Logosului și a Tatălui, experiența vă va învăța Scriptura, ca un pedagog, vă va lumina, să ne grăbim spre mântuire, spre renaștere.”.

De fapt, creștinul este, înainte de toate, o ființă care răspunde unei chemări ce vine din partea lui Dumnezeu. Cuvântul, o recunoaștere clară că omul este creat după chipul lui Dumnezeu - Cuvântul și prin cuvânt, are posibilitatea deschiderii și comunicării cu lumina Cuvântului lui Dumnezeu. Hristos - Logosul este pentru creștin, atât un izvor de învățături pentru reflecția rațională, cât și un model de viață, pe care să-l imite prin trăire. Astfel viața duhovnicească trăită în virtuți este o consecință a curățirii de patimi, de păcate, condiție a cunoașterii creștine.

Sub acest aspect omul are în chip necesar scopuri excepționale, care sunt de fapt valorile și bunurile lui morale și culturale, în care i se reflectă spiritualitatea. Noul orizont valoric este descoperit în Hristos, care ne-a dat o nouă morală și o nouă relație religioasă între om și Dumnezeu, comuniunea iubirii. Comuniunea spirituală se realizează prin educație duhovnicească, care nu este numai de ordin rațional sau afectiv, ci și practic prin viața sa liturgică. Aceasta orientează comunitatea eclezială spre viitorul eshatologic al Împărăției lui Dumnezeu. Pe această dimensiune, Biserica nu este doar o organizație, ci este poporul cel nou al lui Dumnezeu, nu este o simplă religie de cult, ci este Liturghie, care cuprinde în sine întreaga creație a lui Dumnezeu. Ea nu este învățătura despre lumea de după moarte, ci este întâmpinarea plină de bucurie a Împărăției lui Dumnezeu, este Taina lumii, Taina mântuirii și Taina Împărăției lui Hristos.⁹

Împărăția lui Dumnezeu și educația spirituală

Împărăția lui Dumnezeu este exprimarea voii lui Dumnezeu referitoare la creație în general. Prin urmare, când o activitate educațională are ca scop întărirea oamenilor în credința creștină, finalitatea obiectivelor unei asemenea educații este promovarea Împărăției lui Dumnezeu prin Iisus Hristos.

Împărăția lui Dumnezeu este prezența lui Dumnezeu prin puterea Sa, deasupra, în și la sfârșitul istoriei. Este astfel pentru suveranitatea lui Dumnezeu în calitate de Creator și Proniator, este deasupra tuturor lucrurilor. Desăvârșirea voii lui Dumnezeu cu privire la creație, s-a arătat prin Întruparea, Răscumpărarea, Învierea și Înălțarea la cer a Mântuitorului

⁹ Alexander Schemann, *Euharistia - Taina Împărăției*, trad. de Pr. Boris Răduleanu, Ed. Anastasia, București, 1993, p. 245

Iisus Hristos, dar cu toate acestea, Dumnezeu prin Duhul Sfânt este prezent și activ în mijlocul istoriei pentru a aduce plinătate în Împărăția Sa.

Cunoscând limitele limbajului omenesc și fiind conștient că timpul este doar un aspect al experienței „același timp”, putem vorbi despre Împărăția lui Dumnezeu ca: trecut, prezent și viitor. Este trecut pentru că a venit definitiv prin Iisus Hristos, este viitor pentru că această plinătate înseamnă „nu încă”, este prezent pentru că sunt semne vizibile că Împărăția lui Dumnezeu este printre noi, și este în mod existențial realizată atunci când voia lui Dumnezeu se împlinește în noi și în timpul nostru. În Dumnezeu nu există nimic ce încetează. Cuvântul Său lucrează și nu trece, el de fapt nu mijlocește idei, ci el comunică și descoperă pe Dumnezeu și lucrarea Sa în lume, în istorie și asupra omului.¹⁰ Astfel Samuel a cunoscut pe Domnul numai după ce Acesta i se descoperise prin cuvânt: „Domnul a chemat pe Samuel. Și Samuel s-a sculat și s-a dus la Eli, și i-a zis: „Iată-mă că m-ai chemat. Eli a răspuns: nu te-am chemat, întoarce-te și te culcă. Samuel nu cunoștea încă pe Dumnezeu, și cuvântul Domnului nu-i fusese încă descoperit (I Reg 3,7).

Împărăția lui Dumnezeu este un dar divin. Ea a venit prin harul și puterea lui Dumnezeu¹¹ chiar dacă avem implicarea noastră în aceasta, ea nu poate fi construită doar pe efortul nostru. Pentru că este darul lui Dumnezeu, noi putem atinge fericirea, pacea, bucuria. Acest dar divin aduce și întrupează o viață nouă, o învățătură a sufletului, care după ce produce o naștere duhovnicească îl eliberează pe om din robia păcatului și îl înscrie pe calea virtuților. Sfântul Apostol Pavel vorbește de „temple ale Duhului Sfânt” (I Cor 6, 19), iar Sfântul Simeon Noul Teolog descrie acest proces în sufletul credincioșilor ca o „zămislire a Cuvântului lui Dumnezeu în chip apropiat cu Născătoarea de Dumnezeu și îl nasc pe El și el se naște în ei și ei se nasc din El... precum a intrat Dumnezeu Cuvântul Tatălui în pântecele Fecioarei, așa Cuvântul se află și în noi ca o sămânță.”¹²

Împărăția lui Dumnezeu se naște ca și comuniune a oamenilor cu Dumnezeu din și prin Hristos, fiind de fapt cunoaștere a lui Dumnezeu, iubire față de El, unitatea cu El și viața în El este în esență conținutul vieții veșnice.¹³ Relevante și pline de sens sunt cuvintele Sfântului Grigorie cel Mare care ne provoacă la o introspecție autoevaluatoare: „Examinați modul vieții voastre - preaiubiți frați - și vedeți, dacă voi sunteți deja lucrători ai

¹⁰ Andre Borrely et Max Eutizi, *L'oecuménisme spirituel. Perspective orthodoxe* 8, Labor et Fides, Genève, 1988, p. 106.

¹¹ Thomas Gromme, *Christian Religious Education*, Ed. Harper, San Francisco, 1980, p. 145.

¹² Sfântul Simeon Noul Teolog, *Întâia cuvântare morală*, în *Filocalia*, vol. VI, trad. de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. IBMBOR, București, 1977, p. 156.

¹³ Alexander Schemann, *Euharistia - Taina Împărăției*, p. 47.

Domnului. Fiecare dintre voi să se analizeze, ce face el, și să mediteze, dacă el slujește în via Domnului.”¹⁴

Fiind creștini, suntem chemați prin Iisus Hristos la comuniunea cu Dumnezeu, astfel fiecare dintre noi devine membru al Împărăției lui Dumnezeu. Această posibilitate deschisă nouă ne cere o responsabilitate și slujire față de voia lui Dumnezeu, avându-L pe Iisus Hristos ca model. Omul prin firea lui este o ființă deschisă pentru slujire. Fiecare dintre noi simte că există pentru altul și împreună cu altul: „Eu exist pentru alții și prin alții... Cauza și finalitatea ultimă însă pentru creștini este Dumnezeu.”¹⁵

În învățătura pe care ne-o dă, Mântuitorul Hristos se descoperă pe Sine ca țintă finală și desăvârșită pentru noi, deoarece El este adevărul în persoană, prezentându-ne în mod real starea de sfințenie și slujire realizată de credincios în El. Pentru aceea Se dă pildă pe Sine: „Învățați de la Mine că sunt blând și smerit cu inima” (Mt 11, 29) iar Sfântul Maxim Mărturisitorul spune: „Cel ce îmbrățișează din inimă viața evanghelică, a trăit de la sine și începutul și sfârșitul păcatului și cultivă toată virtutea cu fapta și cu cuvântul și cu rațiunea.”¹⁶

Chemarea adresată nouă oamenilor de a primi Împărăția lui Dumnezeu care începe de la Întruparea Sa, fiind unicul drum al vieții noastre adevărate, pentru dobândirea vieții veșnice, a sfințeniei, a îndumnezeirii, se clarifică în cuvintele: „De vrei să afli calea care duce la viață, caut-o în „Cale” și acolo o vei afla pe ea, adică pe Hristos, care a zis: „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața.” (In 14,6) „aceasta se găsește cu osteneală, „Căci puțini sunt cei care o află pe ea” (Mt 7,14).

Dumnezeu a iubit oamenii, dar voia Sa este ca și ei să se iubească. Deci primul semn de slujire este acela de a-L iubi pe Dumnezeu și pe aproapele nostru, ca răspuns la dragostea Lui față de noi.

Se vorbește adesea de două slujiri distincte, slujirea lui Dumnezeu și slujirea oamenilor, sau de o slujire verticală și una orizontală. Este greu de constatat o asemenea distincție în slujirea lui Hristos, între cele două dimensiuni. El se întrupează ca să facă voia Tatălui, dar voia Tatălui prin întrupare este să-i mântuiască pe oameni. Acceptând crucea El face voia Tatălui, dar prin aceasta El mântuiește lumea. Totodată El face voia Tatălui și slujirea lumii, mântuind-o.¹⁷

¹⁴ Sfântul Grigorie cel Mare, *Cartea regulei pastorale*, trad. de Pr. prof. dr. Alexandru Moisiu, Sibiu, 1990, p. 55.

¹⁵ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Servire și pro existență*, în rev. Glasul Bisericii, nr. 11-12/1963, p. 1027.

¹⁶ Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Capete teologice, Suta întâi în Filocalia*, vol. II, Sibiu, 1947, p. 162.

¹⁷ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Slujitori ai lui Dumnezeu, slujitori ai oamenilor*, în rev. Biserica Ortodoxă Română, nr. 3-4/1970, p. 432.

Tot așa și noi iubind pe oameni și slujindu-le, împlinim voia lui Dumnezeu, adică îl iubim pe El și îi slujim Lui. Iubindu-i pe oameni, nu afectăm iubirea pe care o datorăm lui Dumnezeu, ci împlinim porunca Lui de iubire (In 13,34-35; 14,21). Iubirea este una, însă adresanți sunt doi, Dumnezeu și omul. Cele două iubiri și slujiri se împlinesc reciproc, urmându-se într-o unică responsabilitate umană.¹⁸

Împărăția lui Dumnezeu așteptată de la noi transformare constantă, metanoia. Acea transformare interioară trebuie să ne schimbe în exterior față de Dumnezeu prin aproapele nostru.

Conștiința umană fiind atinsă de păcat, oricare ar fi el și de orice gravitate, nu-și află pacea. Sentimentul neliniștitor că nu ești în ordinea firească a lucrurilor, căci totul este după fire numai păcatul este împotriva firii, a rațiunii. Simțind existența și viața, goale de sens și scop, în starea aceasta începe lucrarea harului care trezește conștiința spre transfigurare. „Trezit de har prin tainicele căi ale existenței; un cuvânt din Sfânta Scriptură, intrarea într-o biserică, atragerea unei icoane, o întâlnire și o convorbire duhovnicească, o încercare deosebită care îmi pune viața mea sa a unei ființe cunoscute, iubite, în cumpănă, obligația de a răspunde pentru faptele nedemne și altele, mă zguduie, îmi răscolește profund trecutul pe fondul de lumină al vieții lui Hristos. Te cuprind muștrări de cuget, remușcări, ciudă, rușine, osândă. Cum am cedat unei ispite a trufiei, a plăcerii, a mâniei, și am lăsat să apună în mine lumina neapusă a vieții în adevăr? Cum nu m-ai oprit, Doamne? Dar dacă m-ai fi oprit, mi-ai fi păstrat libertatea? Tu nu-mi lepezi libertatea, nu-ți iei înapoi darul (Rom 2,29), temeiul ființei chiar cu riscul păcatului, iar aceasta pentru că păcatul nu va putea distruge făptura Ta, Tu îi ești reazemul. Tu, Cel ce ai învins păcatul, vei învinge răul din ea și o vei vindeca. Tu ne iubești chiar când nu ești iubit de noi, iar acum pocăința, chinurile conștiinței sunt deja semnul, începutul trezirii sufletului. Libertatea va răspunde chemării: Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni (Mt 11,28).”¹⁹

Evaluând propria ființă în lumina acestor realități, suntem încredințați, că primim nu doar niște sensuri intelectuale care pot să ne mulțumească, ci cu sufletul se petrece un act de transformare, el de fapt participă la un act mai presus de el. Lucrarea aceasta aparține lui Hristos împărțitor de har, acest har are putere transformatoare, înnoindu-se mereu, murind ceea ce este vechi și păcătos și înviind la viața cea nouă, viață în Hristos și cu Hristos, murind de pildă egoismului și înviind unei vieți de dăruire și de dragoste curată.²⁰

¹⁸ *Ibidem*, p. 411.

¹⁹ Pr. prof. dr. Constantin Galeriu, *Taina Mărturisirii*, în rev. Ortodoxia, nr. 3-4/1979, p. 489.

²⁰ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitate și comuniune în Liturgia ortodoxă*, p. 411.

Modelarea sufletelor noastre după Chipul divin, ca și încorporarea noastră în Hristos o lucrează Domnul prin harul Său în Biserica Împărăției Sale. Aici prin iubirea Lui dobândim iertarea noastră, dar în aceeași măsură învățăm să-i iubim pe semenii. Ne putem împărtăși de o viață superioară de valori, de darurile lui Dumnezeu în iubire reciprocă.

Ca, comunitate creștină, Biserica și misiunea ei este de a fi taina Împărăției, un semn real al ei, îndepărtând tot ceea ce este străin Împărăției și păstrând speranța desăvârșirii finale.

Împărăția lui Dumnezeu și Iisus Hristos, Dumnezeu adevărat Cel Înviat, stau împreună în mijlocul educației noastre și a propovăduirii. De aceea spunem că învățământul religios trebuie să fie Hristocentric și ecle-siocentric.

Faptul de a-L propovădui pe Iisus Hristos ca Domn și Mântuitor, implică Biserica lui Dumnezeu, iar Împărăția lui Dumnezeu trebuie să fie văzută și ca un mesaj ce implică kerygma noastră. Condiția propovăduirii creștine a fost și este fidelitatea sau consecvența transmiterii învățaturii Mântuitorului: „Să cunoașteți bine puterea cuvintelor Scripturii, în așa fel ca să le cunoașteți nu numai voi, ci să fiți dascălii altora, ca să puteți, după cum spune Fericitul Pavel, să vă zidiți unul pe altul”, zicea Sfântul Ioan Gură de Aur.²¹

Întreaga propovăduire patristică și bisericească reprezintă esența și ființa Evangheliei, este o transmitere mai departe a cuvântului divin și o actualizare a lui, putem spune că este o prelungire a prediciei lui Hristos. Slujirea predicării este în sensul acesta ecle-sială. Prin cuvântul divin, propovăduirea devine parte integrantă a legăturii supranaturale dintre Dumnezeu și om. Kerygma este vestirea Evangheliei lui Hristos, proclamarea cuvântului mântuirii, propovăduirea veștii despre Împărăția lui Dumnezeu.²²

Kerygma pornește de la un fundament scripturistic și urmărește o integrare a evenimentelor nou-testamentare într-o istorie generală a mântuirii, care include și Vechiul Testament. Acest mod de propovăduire și de transmitere a mesajului educației religioase și spirituale nu este o reistorisire a Evangheliei, ci este și vizează actualizarea plină de semnificații a evenimentelor mântuitoare, fundamentale, printr-o împărtășire și comunicare vie, directă și plină de putere.

Educația spirituală creștină are în centrul ei persoana și activitatea divino-umană a Mântuitorului Hristos. Kerygma înseamnă vestire în numele cuiva, mesaj, anunț, pe care ca educator trebuie să-l aduci la cunoștința celor educați și să-l împlinești. Kerygma apostolică însemna transmiterea mesa-

²¹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a VIII-a la Facere, Scrieri I*, (col. P. S. B. 21), trad. de Pr. prof. Dumitru Fecioru, Ed. IBMBOR, București, 1987, p. 98.

²² Pr. conf. dr. Ion Bria, *Curs de teologie și practică misionară ortodoxă*, Geneve, 1984, pp. 77-79.

jului mântuirii în numele lui Dumnezeu.²³ Astfel educația creștină și spirituală ca și kerygma, nu înseamnă doar actul ca mesaj în sine, ci este mai mult, este obiectul educației și mesajul conținut de acesta.

Educația spirituală în forma ei kerygmatică ori învățătoarească este o realitate eclesială,²⁴ pe de o parte ea nu poate să se înțeleagă fără Biserică, iar pe de altă parte Biserica nu se poate construi și nu se poate concepe fără educație spirituală. Între educația spirituală și Biserică există un raport de reciprocitate și de complementaritate. Biserica este comunitatea care urmează și ascultă cuvântul lui Dumnezeu. Biserica în calitate de ascultătoare este mireasa, care ascultă cuvântul iubit ca mesaj al lui Hristos, Mirele revelat, și în acest cuvânt primește pe Mirele ei.

În acest sens educația religioasă și spirituală având în centrul ei pe Hristos și Biserica Sa, nu are doar menirea de a transmite cunoștințe teoretice, ci mai ales de a ne învăța și determina să trăim cu Dumnezeu în Hristos, după modelul Sfântului Apostol Pavel: „Pentru mine a trăi este Hristos” (Filip 1,21), sau: „...voi ați murit, și viața voastră este ascunsă cu Hristos în Dumnezeu” (Col 3,3).

Ca orice lucrare care are un scop bine definit și obiective clare, care trebuie atinse, demersul nostru conduce spre o valoare creștină care nu este alta decât nădejdea (speranța). Ea se înscrie în șirul valorilor ca un mobil al tuturor acțiunilor educative (formative) ca o finalitate a vieții, un sfârșit al tuturor dorințelor. Finalitatea acestei lumi va deschide porțile unei lumi noi, o patrie mai bună, una cerească (Evr 11,6), iar participarea prin educație spirituală la acest viitor este angajantă deoarece, depinde de o iubire sinceră și curată a lui Dumnezeu, singurul de altfel, care face libertatea fericită.

Mântuitorul Iisus Hristos a proclamat venirea în această lume a Împărăției lui Dumnezeu (Mt 4,17). Această realitate spirituală este accesibilă, credinței și iubirii, însoțite de nădejde. Abordând câteva aspecte ale Împărăției lui Dumnezeu ca loc al întâlnirii cu Hristos Învățătorul prin excelență, dar în același timp, temă a educației spirituale, orientată spre o finalitate eshatologică, care va conduce la o întâlnire de sărbătoare veșnică față către față cu Hristos Domnul. Această așteptare întru întâlnirea finală și veșnică se consumă întru nădejde, El a făgăduit: „Vin curând” (Apoc 22,20), iar cei care printr-o educație creștină duhovnicească asumată au descoperit pe Hristos care le-a devenit Părinte, vor răspunde: „Vino, Doamne Iisuse.” Expresie a nădejzii ca dorință arzătoare a unei iubiri înfometate de prezența Domnului .

²³ Pr. prof. dr. Constantin Galeriu, *Preoția ca slujire a Cuvântului*, în rev. Ortodoxia, nr. 2/1979, p. 303.

²⁴ Miguel Angelo Moreno, *Prédication* în *Dictionnaire de spiritualité ascétique et mystique, doctrine et histoire*, Beaucheseu, Paris, 1985, col. 2054.

Cincizecimea creștină a devenit ziua de naștere a Bisericii ca Noul Israel al lui Dumnezeu. Pe de o parte este caracteristică afirmația că, creștinii trăiesc într-o Cincizecime continuă: „Cel ce poate spune că a înviat prin credința în puterea lui Dumnezeu și împreună cu El ne-a sculat și împreună ne-a așezat între cele cerești în Hristos Iisus, atunci petrece mereu în zilele Rusaliilor”²⁵, iar pe de altă parte Împărăția este actualizată, devine reală, în adunarea Bisericii în ekklesia - εκκλησία, unde credincioșii se adună pentru a se împărtăși cu Trupul și Sângele Domnului. Euharistia este mișcarea Bisericii ca noul eon, este participarea la Împărăție ca parousia, ca prezență a Domnului Înviat și dătător de viață.

Biserica aparține noului eon al Împărăției lui Mesia, care în relație cu această lume este împărăția veacului ce vine. De aceea ea nu este din această lume; dar totuși Biserica există în lume în acest eon. În Hristos, Împărăția a intrat în această lume și există în ea prin Biserică. Din perspectiva acestei lumi, ea este ceva din viitor; în Dumnezeu ea este eternă și actuală, precum și viitoare. Creștinii trăiesc în întregime prin viața acestei lumi, ei sunt trup din trupul ei, totuși în același timp, viața lor ca ființe noi este „ascunsă cu Hristos în Dumnezeu” (Col 3,3) și va fi arătată întru slavă la a doua venire a lui Hristos, atunci când dualismul acestor două eonuri este împlinit și această lume ajunge la sfârșit.²⁶

Eshatologia - Experierea Bisericii ca Noul Eon și anticiparea „Împărăției veacului ce vine” - este legată de afirmarea timpului ca istorie înăuntrul căreia această Împărăție trebuie să crească și să fie împlinită prin credință și viață în Hristos.

În creștinism, mântuirea este privită nu ca posibilitate a unei eliberări individuale sau colective din rău și păcat, sfințirea nu ca posibilitate pentru profani de a atinge sacrul, ci le-a proclamat pe acestea ca împlinire eshatologică a istoriei mântuirii, ca eveniment conducând omenirea spre Eonul Împărăției lui Dumnezeu. Istorie și eveniment, unicitate a faptului mântuitor prin care Împărăția s-a apropiat și s-a revelat.

Acum Biserica și Împărăția încep să fie experiate în relație cu lumea și viața ei. Biserica a rămas mai mult decât oricând în centrul lumii, dar acum ca protectoare și sprijinitoare a ei, ca judecător și lege, ca izvor al sfințeniei și mântuirii, iar nu ca arătare a Împărăției ce va veni cu putere și dând acestei lumi (a cărei formă e trecătoare) credința în veacul ce vine și în Ziua Domnului, convingerea că adevăratul sens și destin al existenței umane se află în altă parte, în Împărăția în care este „dreptate și pace și bucurie în Duhul Sfânt” (Rom 14,7).

²⁵ Origen, *Contra lui Celsus*, 8, 22 în *Scrieri alese*, Partea a patra (col. P. S. B. 9), trad. de Pr. Prof. T. Bodogae, Ed. IBMBOR, București, 1984, p. 522.

²⁶ Alexander Schmemmann, *Introducere în Teologia liturgică*, trad. de ierom. Vasile Bârză, Ed. Sofia, București, 2002, p. 122.

Teologul Petru Damaschin (sec. al XII-lea) a alcătuit mai multe lucrări care sunt cuprinse în colecția de scrieri duhovnicești cunoscută sub numele Filocalia. În al patrulea studiu al contemplației,²⁷ el citează cuvintele Domnului de la Luca 17,21, care vorbesc despre prezența Împărăției: „Și nici nu vor zice: iat-o aici sau acolo. Căci iată, Împărăția lui Dumnezeu este în mijlocul vostru.” Expresia „În mijlocul” sau „printre voi” redă termenul grecesc *evtos* / *εϋτος*. Totuși în funcție de context, acest cuvânt poate însemna fie „în mijlocul” fie „înăuntru”. Majoritatea interpreților de astăzi observă că de la începutul propovăduirii Sale, Iisus vorbea despre Împărăția lui Dumnezeu care „se apropie” și care este prezentă în chiar persoana Sa.

Acolo unde este Iisus, acolo se află și Împărăția, sau mai bine zis prezența lui Dumnezeu. Dumnezeu este prezent și lucrător prin persoana Fiului Său, sau prin cei care I-au urmat lui Iisus. De aceea ei redau cuvântul *evtos* cu expresia printre voi sau în mijlocul vostru. Aceasta ar putea fi de fapt sensul literal al pasajului, sensul pe care Sfântul Luca a dorit să-l exprime deși cea mai firească traducere a termenului grecesc este într-adevăr „înăuntru vostru”. În conformitate cu aceasta Domnul afirmă că domnia puterii dumnezeiești s-a instaurat deja, iar cei care-L urmează pot descoperi Împărăția așteptată în propria Sa persoană și prin urmare în mijlocul lor. De fapt ținta principală a Sfântului Luca în acest pasaj o reprezintă Iisus și Împărăția Sa.

Pe de altă parte Sfântul Petru al Damascului încearcă să extragă din acest fragment un alt sens, mai duhovnicesc, sau ar spune unii mai existențial, pentru cititorii săi. La fel ca majoritatea Părinților Bisericii, el interpretează *cuvântul* *evtos* în sensul de „înăuntru vostru”, afirmând că prezența și puterea lui Dumnezeu sunt lucrătoare în viața interioară a credinciosului, pentru a-l conduce pe acesta către sfințenie și mântuire.

Ce poate fi mai neînsemnat, se întreabă el decât un pahar cu apă rece, sau decât dăruirea unei bucăți de pâine, sau decât lepădarea voii, sau a unui mic gând, prin care ni se dă Împărăția cerurilor prin harul Celui ce a spus: „Iată Împărăția cerurilor este înăuntru vostru”. Pentru că, după cum spune Sfântul Petru Damaschinul, Împărăția cerurilor nu este departe, nu este în afara noastră, ci înăuntru nostru. Trebuie dar să alegeți să biruiți patimile și o veți avea în voi, fiindcă așa trăiți după voia lui Dumnezeu.

²⁷ Petru Damaschin, *Învățăături duhovnicești*, în *Filocalia*, vol. V, trad. de Pr. prof. Dumitru Stăniloae, Ed. IBMBOR, București, 1982, p. 93.